

ՊԱՅՄԱՆՔ

ՊՈՒԼԱՐԻԱ

Տարեկան . . . 12 Ֆր.

Վեցամսեայ . . . 6 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Երկու քիւ մէկ ծրարով

Տարեկան . . . 14 Ֆր.

Վեցամսեայ . . . 7 Ֆր.

ԱՍԵՐԻԿԱ

Տարեկան 2. 60
Վեցամսեայ 1. 50 Տօլար »

ԿԱՆԻՐԿ

Մանուցման սուղը
20 սանթիմ

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Ե Ի Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Յ Ա Ն

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԵՆ ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ ԵՒ ՇԱՐԱԹ

ՀԱՍՑԷ

Relaction du journal

le vaouk

VARNA (bulgarie)

Редакция

НАВѢСТНИКЪ

Ирвауикъ

ВАРНА

Գրութորները եւ չեն
տրուիր

ԳԱՂԹՈՒՄԻ ԱՂԵՏՔԸ

Պատման հրատարակուող Չայն
Հայրենեայ ը յօդուածներու շար-
քով մը Սատուի իշխեալը եւ ա-
նոր պատասխանատուները պար-
զել ու մատնանշելէ յետոյ իր
վերջին թիւերով «Միւս Աղետքը»
խորագրին տակ գաղթուած կու-
րտաբեր հոսանքի մասին կը խո-
սի շարք մը յօդուածներով, ու-
րոնց վերջինը՝ որ հետեւեալն է,
ամենակարեւոր դաս մըն է երկ-
րէն ու արտասահմանէն գէպի
Ամերիկայ գաղթել բաղձացող
հայերուն համար :

Ինչ ընելու է ուրեմն՝ եթէ ոչ ար-
մատապէս դարմանելու՝ գոնէ մեղմա-
ցնելու համար Միւս Աղետքը, ինչ-
պէս հնարաւոր է՝ եթէ ոչ ընդհանրա-
կանցնել՝ գէթ կարելի եղած չափով
նուազեցնել երկրէն գէպի Արտա-
սահման, եւ մասնաւորապէս գէպի Ա-
մերիկա, գաղթային յարաձուռ հոսան-
քը :

Մէկ միջոց միայն կայ՝ այդ նպա-
տակին հասնելու համար, եւ այդ մի-
ջոցն ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ՝ մէկ
կողմէն՝ գաղթական հայութեան մէջ
կրթնեցնել իր այլաւարտան ու կորուս-
տի ճակատագրին գիտակցութիւնը. եւ
միւս կողմէն՝ երկրի հայութիւնը
հիստորիա ընել Ամերիկայի մասին
մեղմած իր տարօրինակ պատրանքնե-
րէն, եւ բացարձակ իրականութեան
փաստերով դայն համոզել՝ թէ գաղ-
թումը նոյնիսկ չապահովիր այս
օտար երկրին մէջ իր ազատ ապրելու,
շահելու եւ վայելելու տեսչանքներուն
գոհացումը :

Պէտք է որ վերջապէս հասկնաք
ասիկա, ո՛վ հեռուոր եզրայրներ,
գո՛ւք, որ հայրենի հողին վրայ կը
տողորբ հիմա տարագրուելու հի-
ւանդագին փախաւորներն եւ Ամերի-
կայի ոսկեգոծ ու վարդազոյն երազնե-
րուն յաճախանքն, պէ՛տք է զիտ-
նաք, ու պէտք չէ՝ սահմակիք՝ երբ
ձեզի ըստի թէ հոս պիտի չի գտնէք
դուք այն ազատութիւնը, որուն կը
բաղձաք . . . Այո՛, հոս ազատ պի-
տի ըլլաք հողիով եւ մարմնով մա-
շելու, ազատ պիտի ըլլաք այլապի-
ւում, անասունութեան, ազատ պիտի ը-
լլաք սպառնալուծեան, անասունութեան
հոսանքն տարուելու, կորուսելու,
բայց ազատ պիտի չկրնաք ըլլալ եր-
բէք ա՛յնպէս ինչպէս մարդ մը իր
հայրենիքին մէջ միայն կրնայ ազատ
ըլլալ . . . Եւ եթէ դուք զուրկ էք

հիմա այդ ազատութենէն՝ գոնէ ձեր
հայրենի երկրին, ձեր հայրենի առ-
նը մէջ գտնուելու առաւելութենն
ունիք, եւ ձեր վրայ տրոգ, ձեզ
անիրաւոյ մեծ ու փոքր բռնաւոր-
ներն իսկ չ'են կրնար ուրանալ ձեր
այդ հայրենիքի իրաւունքը . . . Հոս
սակայն ատոր ճիշդ հակառակն է .
Հոս ալ կայ բռնապետութիւնը, գոր-
ծարարին բռնապետութիւնը, որ միւ-
սին չափ, ու երբեմն անկէ աւելի ա-
նողք է ու անտանելի, բայց որուն
գէթ տարագիր հայր զողորբ ո՛չ մէկ
կարելիութիւն եւ իրաւունք ո՛չ մէկ
յեռակէտ ունի : Արտուներ մը պէս
է ան, զոր կրնուին կամ կը մեր-
ժեն, կը գործածեն կամ կը քշեն :
Եւ ինչով վար կը մնայ այստեղի
գործարարին բռնապետութիւնը թուր-
քին բռնապետութենէն, եւ միթէ Հա-
յը իր բարոյական բարձրութենով,
իր ազգային ու անհատական արժա-
նապատուութեան մէջ աւելի ապա-
հովուած չէ՝ իր հայրենի հողին վրայ՝
քան հոս, ուր իր օտարի հանգա-
մանքն ամէն օր իր երեսին կը դար-
նուի արեւնոտ նախադիմի մը պէս .
. . . Եւ, ըսէ՛ք, Թուրքին «կեա՛վուր»
տասն անգամ աւելի տանելի եւ
նուազ վարձուորիչ չէ՞, քան կեղտոտ
Այրիշին շողիքոտ բերնով հայ բան-
ւորին երեսն ի վեր փոխած «կ. . . s. . .
Արմենիան» ը . . . Ու դեռ ինչով
վար կը մնայ գործարարին հարստահա-
րութիւնը երկրի թրքական կեղե-
քումէն, միթէ ծեծուելու, բռնաբա-
րուելու առիթները նուազ են հոս, —
Այրիշին բռնուցքը եւ գործարարին
մեքենան փոխել ի փոխ կը համոզեն
հայ բանւորը թէ երազ մը, պատրանք
մըն է եղիւ լոկ այն ինչ որ ինք
ազատութիւն կը կարծէ եղիւ երկիր
գտնուած ատենը : Եւ այս յոռա-
խարութիւնը կրկնապէս աւելի դառն
ու մոլորփոխ կընծայէ գործարա-
նական այս բռնապետութիւնը տա-
րագիր հայուն համար : Ու քանի՛
քանիներ «ախ»ը քաշած են հոս երկրի
անապատ կեանքին երբ գործարարին
մեքենան զիրենք անդամատու է, կամ
Այրիշին բռնուցքը իրենց աչքն ու
քիթն խորտակած է . . . Քանի՛ թա-
նիներ Այրիշներէ չարաչար ծեծուած
ատեններն գիրագոյն զգուսնին ու
յուսահատութիւնն ունեցած են տես-
նելու հայ եղբայրներ, որոնք կը փա-
խէին՝ անկարելի ու զոյախար աճա-
պարանքով մը, իրենց օձիքն ազատե-
լու, փո՛ք չէ թէ հայ մը ըլլար ծե-
ծուողը . . . Ահա՛ այստեղի ազատու-
թիւնը, որ ստրուկներն անգամ մըն ալ
աւելի ստրկացնելու միայն կը զօրէ . . .
Եւ դուք ասո՞ր է որ կը տեսնաք, ու
զորք են ինքն, որորմէնքն . . . Ոչ
թէ այս անգոյ եւ անորդու ազատու-

թեան տեսնաք, այլ կոտորածն ու
արհաւիրքն իսկ պէտք չէ՝ որ ձեզ
այսուհետեւ գոռա հանեն ձեր հայ-
րենիքէն : Ազատութիւն չի՛ կայ ձե-
զի համար այս աշխարհիս եւ ո՛չ մէկ
անկիւնը, բացի այն ազատութենէն,
զոր դուք պիտի կրնայիք օր մը ձեռք
բերել ձեր հայրենի երկրին մէջ : Ու-
րեմն ինչու գաղթել . . . Եթէ կոտորա-
ծէ կը վախնաք, եթէ կոտորածը ձեզ
հոս պիտի կորուստի մասնէր, կոր-
սուցէ՛ք ձեր հայրենի հողին վրայ :
Հոս արդէն կորսուած էք ձեր Հայ-
րենիքին համար, եւ ձեր զաւակները՝
եթէ զաւակներ ունենաք այստեղ
նայ չեն կրնար ըլլալ այլ հեւ ճա-
կատագրորէն : Ամենէն հայրենասէր
հայուն տղան ալ՝ հոս ծնած՝ չի կր-
նար հայու հողի ունենալ . . .

Ու դեռ պէտք է գիտնաք, ո՛վ դուք,
որ երկրին մէջ՝ Ամերիկայի հեռա-
պատկերով կը թօթուտաք, կը
գալարուիք, պէտք է գիտնաք որ Ա-
մերիկան զրամագէս ալ ձեզի պիտի
չի գոհացնէ, ձեր յոյսերը պիտի չի
պահպէ . . . Ամերիկան ոսկեյորդ կե-
րուակայէք, բայց անգամ մը հոս գա-
լէ վերջ կը հասկնաք թէ ձեր խել-
քը հեռուէն թոցնող տալէսներն ա՛յն-
քան ալ դիւրին չեն շահուիլ, եւ
անոնցմէ քանի մը հարկուր, կամ քա-
նի մը հազար հատ իրարու քով բե-
րելու համար՝ հարկ է որ տարինորով
զրկէք ինքզինքնիդ ձեր մարմինն
ու հողին տարրական պէտքերէն . . .
Ինչ էք՝ որ ինչ կ'ուզէք շահիլ հոս,
հասարակ գործաւորներ պիտի ըլլաք,
եւ գործաւոր մը՝ եթէ մարդու պէս
սպրի՛ ինչ կրնայ աւելցնել . . . Ե-
թէ դուք Ամերիկայ գալու համար ձեր
վախած կորովին կէտ վառնէք ձեր
երկրին մէջ, եթէ ձեր Ամերիկա գա-
լու փրկագինն ու ճանապարհածախ-
սը յատկացնէք երկրին մէջ գործ մը
բանելու, քան մը ընելու, անշուշտ,
չատ աւելի ապահով, անկախ ու յա-
ջող պիտի ըլլայիք նիւթապէս՝ քան
հոս գալ եւ գործարանէ գործարան քաշ-
կառուելով : Երկու մաս հոս, ոտք
մը անդին մեքենաներու երախին
մէջ ձգելով եւ անողջութիւն ու կեանք
վրայ տալով . . . Հապա՛ անգործու-
թիւնը, պարապ մնա՛լը, քայնիկնե-
րու անկիւնը փտտելու դատապար-
տուիլը, ատոր խօսքը չենք ընել,
ստիկա չափազանց մթին ու չարա-
շուք մէկ դրուագը կը կազմէ մեր
գաղթական կեանքի : Ու մենք խեղճ
աղաքներու ամբողջ բանակ մը գի-
տնէք որ դեռ այսօր անգործութեան
ու ատոր անխուսափելի հետեւանքն
եղող անկուսներուն մէջ կը գահավի-
թի ու կը փճանայ յուսահատութեն . . .
Եւ ա՛լ աւելին կայ, ու պզտիկ թիւ
մը չեն կազմեր անոնք որ շահնելու,

զրամ զիջելու ցնորական փախաւոր-
նով հոս գաղթած՝ ո՛չ միայն չեն
կրցած տալէս վաստիկ, հարստանալ,
այլ իրենց ունեցածն ալ վրայ տը-
ւած են, եւ իրենք որ երկրին մէջ
երջանիկ կապրէին ու քանի մը ծա-
ռաներ ալ պահելու չափ յաջող վի-
ճակ ունէին՝ հոս մէկ քանի տալէրի
փոխարէն գործարանը տքնելու, կամ
ուրիշներու քով ծառայելու ստիպ-
ուած են : Ինչ որ ողջողջ գերեզման
մտնելու հոմանիշ է . . .

Իսկ վայելիլ, գոր հոս գտնել կ'երե-
ւակայէք, ո՛վ եղիւ ինքն, որ չէք պի-
տիք՝ թէ ձեր քիթն տակն է իրական,
մաքուր ու կենսատու վայելքներու
կարելիութիւնը, ձեր հողին ու մար-
մինին ներսութիւնը միայն պիտի կր-
նայ իրականացնել . . . Հոս գալով պիտի
ստիպուիք այստեղի ամենէ վարձոց
զատակարգելուն հետ չփոխել, եւ ե-
թէ ինքզինքնիդ չը կարենաք արգիւն
փորձութիւններու անձնատուր ըլլալ,
պիտի հարկաւորաբար որդեգրէք, իւ-
րացնէք կարգ մը անասնական բար-
քեր, որոնք ձեր ֆիզիքական ու բա-
րոյական կորուստը պիտի փութացնեն.
Հայրենիքին համար կորուսել վերջ՝
դուք ձեզի համար ալ կորսուած պիտի
ըլլաք :

Վայնիք, երջանկութիւն, — հոս .
այս գաղթական կեանքին մէջ . . . Կե-
ցէ՛ք տեղերնիդ, յիսարեն՝, ձեզ կը
խաբեն, կամ դուք կը գոռացնէք՝ երբ
ատանկ յոյսերով ու երազներով կ'ու-
զէք Ամերիկա հասնիլ օր առաջ . . .
Դուք հոս պիտի գաք, պայծառ աչքե-
րով, թարմ ու մաքուր գէթերով, եւ
սակայն վեց ամիս, տարի մը վերջը
ձեզ տեսնող պիտի չի հուստայ իր
նայուածքին : Ձեր աչքերը չիցած,
ձեր զիմագիծերը փոխուած պիտի ըլ-
լան, եւ նոյնիսկ ձեր միտքը, ձեր
ուղեղը զգալապէս տկարացած պիտի
ըլլայ : Ասիկա հասկնալու համար կը
բաւէ վեց ամիսի չափ հետեւիլ երկրէն
նոր եկող պատանիներու մտայնու-
թեան յուսերմունքին : Խեղադի տղաք-
ներ են՝ երբ կուգան, բայց իրենց
խելքն ալ կարծես իրենց երեսին գոյ-
նելուն հետ կը հալի, կը կորսուի հե-
տըզնետէ : Ինչու, որովհետեւ հոս կը
դադրին ա՛լ մարդկային բնական
կեանքն ապրել, այլ անասուններու
կամ մեքենաներու կը վերածուին . . .
Գործարան, քայնիկ եւ սուր, նորէն
գործարան, նորէն քայնիկ, նորէն
սուր, եւ ինչ տուներ . . .

Այսպէս նկարագրներ կը կեղծուին,
հողիներ կը պղծուին, մարմիններ կը
փճանան գաղթային կեանքին մէջ,
ուր երազուած ազատութիւնը չիկայ,
ուր վաստկուած դրամը խեղ չուրի,
եւ ուր ճաշակուած վայելքն մէջ համ
չիկայ, այլ թոյն . . .

Ե՛տ, ե՛տ դարձէք ուրեմն, եթէ կրնաք, գաղթեալներ չարատանջ ճամբաներէն, ո՛վ գուցէ, որ քի թեր կուգաք մէկ կողմէն, եւ հրաժարեցէ՛ք Ամերիկայի խաղաղութեան մահացող երազէն, ո՛վ գուցէ ալ, որ հայրենի երկրին մէջ կը տանջուիք, կը հեռապատիւ գաղթելու ձեր ցաւաւոր ու խելայեղ տենջանքներէն... Հոս կեանք չի՛ կայ, հոս ազատութիւն չի՛ կայ, հոս շատ չի՛ կայ, հոս վայելք չի՛ կայ... Հոս այլասերում կայ, հոս ֆիզիքական ու բարոյական փճացում կայ, հոս գործարանի գոթային կեանք կայ, հոս Օստրոթիան դաժան ու անողորմ երեսը կայ, հոս մահերուն ամենէն դժնդակը կայ... Եւ ո՛վ որ ասոր հաւատարմը կ'ըսէ, կը խորէ ձեզի... Հայրենի հողին վրայ ամուր կեցէ՛ք, հայրենի օճախներուն հողերին կանչեցէ՛ք, ո՛վ մենէ աւելի երջանիկներ, ո՛վ գուցէ, որոնց վրայ մենք կը նախանձիք, եւ եթէ ձեր կեանքը նեղութիւններով ու գրկանքներով լի է՝ գիտցէ՛ք արիւնքաւոր նախնիներէն անոր օտարող ամառները՝ ձեր հոս ունենալիք կեանքին այլասերումէն ու կորուստէն... Դո՛ւք մանաւանդ, երիտասարդներ, որոնք պէ՛տք է յամառիք մնալ ձեր հայրենի երկրին մէջ, եւ ամբողջ ձեզի՝ եթէ ձեր հայրենուն հետեւիք ամառներն Օստրոթիան մէջ... Հո՛ս է կեանքը, հո՛ս են անոր բոլոր բարիքներն ու չարիքներն ալ, բայց առկէ հեռու, Հայրենիքէն դուրս, բնա՛ւ կեանք չի կրնար ըլլալ ձեզի համար... Հասկցէ՛ք թէ ի՞նչ եղած է ձեր հայրենուն սխալը եւ զայն դարմանելու աճապարեցէ՛ք... Ի՞նչ կը պակսի հոս ձեզի, եւ եթէ ամէն բան պակսէ՛ր՝ Հայրենիքին երկրինքը միայն պիտի չի բա՛նէր միթէ... Հոս կարգուեցէ՛ք, զաւակներու տէր եղէ՛ք, ու ասով աճաւ մըն ալ աւելի տիրացած պիտի ըլլաք ձեր երկրին... Ու մի՛ ձգէք որ ձեր քոյրերը տաւաղուին, մի՛ ձգէք որ ասկէ ազնիւ պապերն հոս, ու ասկէ ալ դարսի փոխաբն հայ ազնիւները զրկուին հոս՝ ապականած ու այլասերած գաղթականներու անարգութիւնը բաժնեկու, կամ անոր զոհուելու։ «Պատկերին սողաք» արհամարհեցէ՛ք, ու մի՛ քաղձաք երբէք որ մը օրանց անոնց զրգիւն ու դատաւարութեամբ շարքին մէջ... Ահա՛ թէ ի՞նչ խրատներ պիտի տային ձեզի՝ ձեր հոգեւոր առաջնորդները, եթէ անոնք պիտակից ու պարտաճանաչ ըլլային իրենց ազգային կոչումին մէջ... Բայց եթէ տեքտէր, վարդապետ, պատուելի եւ եպիսկոպոս յաւիտեան պիտի լուին Միւս Ազգութիւնը, հայ յեղափոխական կազմակերպութիւնը ո՛չ միայն Օստրոթիան մէջ՝ տարագիր հայութեան լաւագոյն մասը Հայրենիքին համար անվթար պահող բարոյական մեծագոյն ուժը պիտի ըլլայ՝ ալ պիտի ջանայ որ գաղթական շարքեր երկրին մէջ իսկ դարձանէ։

Թողա՞նք որ այս շարքը փակելով՝ մենք կը փափաքենք միայն որ ամերիկահայ մեր բոլոր սրտցաւ հայրենակիցները մտահոգ ըլլային գաղթական այս կենսական հարցով, եւ իրենց մաքուր բաժինը բերէին Միւս Ազգութիւնը դէմ...:

Ա Ձ Գ

Տ. Տօք. Թորոնտոն վերջնականապէս քաղաքս հաստատուած լինելով, կընդունի ամէն տեսակ հիւանդներ կէսօրէն վերջ ժամը 2 Էն մինչեւ 4։

Տունավթա փողոց թիւ 3

ԱՐՁԱԳԱՆՔ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷ

(ԴՐՈՇԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՄԸ)

(Շար. Ամստրդ Թիւն եւ Վե ջ)

«Սասունը հիմայ ալ կազմ եւ պատրաստ է՝ ան ընկճուած չէ, սովէն է միայն որ կը տառապի, եթէ Սասուն ամբողջովին ընկճուած է ինչու Սուլթանը հոն զօրանոցներ եւ աշտարակներ կը շինէ» Այս խօսքերը որ դուրս ըլլաւ մասնութիւն մըն են ինքնին եթէ ճշմարիտ ալ եղած ըլլան, անոնք ճշմ. ըլլալ ալ չեն սակայն։ Այն 48 զիւղերը որ ջարդուեցան եւ այրուեցան ո՛ր գիւղերն էին, Սասունի թէ Ամերիկայի։ Եւ այն ամբողջ աղքատ եւ հիւանդ ժողովուրդը որ Մշոյ գաղթը լեցուեցաւ, ո՛րեք էր որ կուգային եթէ Ամերիկայի մը թուրք կառավարութեան խորամանկ թուրքութեան կրնայ ասոյն անգիր մագուրդի, այդ չի նշանակեր թէ Սասունի մէջ դեռ կուրծող զիմացող կայ։ Սուլթանը իր գաղանթութիւնները կը յաւերթացնէ այդ զօրանոցներով եւ չուզէ՛ր բնաւ մտահոգ ըլլալ հեռուոր ապագային համար։

Ապրիս գէթ անգամ մը ալ որ խոստովանութիւն մը ըրիր երբ ըսիր թէ եթէ Սասունը 10 օր եւս գիմանալու չափ ուժ ունենար, զեպաններուն հոն հասած միջոցին հաշտութեան նպատակաւ որ պայմանագրութիւններ կընային կնքուիլ։ Ձեր այդքան պատրաստութիւնը այդքան աղմուկը Ձեր կողմէն օր մը եւ Սրեւելեան Հայաստանի 500,000 ժողովուրդը որ ձեզի հետ եւ ձեր ետեւէն էին ինչպէս չի կրնար Սասունին օգնել 10 օր գիմանալու համար։ Դժբաղդարար 10 օրու ընէն առաջ պատահածներն ալ ջարդի օրեր էին միայն եւ ոչ թէ գիմանալու ժամանակ 45 օրեր ինչպէս կը ջանաս ցուցնել քու թեթիւք մէջ։ Խնդիր մը կայ հոս, կողմակի եւ Սրեւելեան Հայաստանի հայութիւնը Սասունի ջարդէն առաջ չէր որ Ձեզի հետ էր, թէ անկէ վերջն է որ եղած է։ Սաչափը յայտնիէ ան ալ քու թեթիւք վկայութեամբ թէ ամբողջ կողմակէն միայն 431 ֆէդայի սնցած է, զժարդարար ասոնցմէ 200 հոգին ալ տեղ հասնելէ առաջ ընդհարումներու մէջ նահատակուած են, ձեր զէ՛քերէն ալ 1500 Սասունի մէջ գտնուած են եւ 400 Տարոնի գաղանթներ կուրծ տեղերն ալ չի գործածուած անշուշտ։ Ա՛ս էր կողմակի Հայութեան Սասունի ստուած ուժը։ Կրնես թէ ուրիշ խումբեր ալ անցած են՝ որոնք առանց ընդհարումի տեղ հասած են եւ անոնց մասին չէք ուղեր խօսիլ։ Արդէն կըսէք թէ երկու խումբ ապահով անցած են։ Ձեռք հաւատար որ ասոնցմէ զատ ուրիշներն ալ եղած են, որովհետեւ եթէ ըլլային պիտի ըսէիք։

Իսկ Սրեւելեան Հայաստանը եթէ ձեզի հետ էր, ինչ ըրաւ, կամ ինչ կրնար ընել։ Վանքիք Անդրանիկը չեն ընդունիր, չեն միանար իրեն եւ Ամերիկեան միախոսար մը Մր. Ալեք Անդրանիկը կը համոզէ գործ կը հա՛ւ իր խմբով եւ ասով Վանը ջարդուելէ կազատուի։ Ուրիշ տեղեր ալ ինչ կրցին ընել։

Չարաչար քննադատները Վանի հայասէր միախոսար Տր. Բէյնոլտի նախկին եւ անմիջապէս անոր անձին դէմ ժողովուրդը նախապաշարելու համար առաջարկ մը չինցիր։ Ամբողջովին սուտ էր այդ, իրականութիւնը այս է որ, շատ տարիներ առաջ Տր. Բէյնոլտ կառավարութեան չէնքին մէջ նստած ատեն քերտ պէկ մը կուգայ

հոն, Տօքթորը չի գիտնալով թէ այն պէկ մըն է, պէտք եղած քաղաքավարական ընդունելութիւնը չի տար։ Պէկը բարկացած կ'որոշէ օր մը վրէժը լուծել։ Տր. Բէյնոլտս իր ծառային հետ գիւղէ մը քաղաք վերադարձած պահուն քիւրաբեր կը բռնեն երկուքը կը կապեն, իր քիթը կը կտրեն եւ հոն կը թողուն։ Ծառան կերպով մը կազատէ ինքզինք եւ յետոյ միախոսարը քաղաք կը կտրեն եւ քիթը որ ամբողջովին փրկած ինչպէս չէր կը դարմանին։ Աս է անա պատահածը Տր. Բէյնոլտը կըսէ թէ՛ «յեղափոխականներն այն կարծիքն ունեն թէ՛ եթէ իրենց գործունէութեամբ թուրք ժողովուրդը զրգուելով մղեն այսպիսի բարբարոս արարքներու, Սերպուկան պետութիւնը վերջապէս պիտի ստիպուին ինչպատ Հայոց միջամտել»։ Այդ շատ ճիշդ է, Անդրանիկը այնչափ մը խելք ունի որ կրնայ խորհիլ թէ ինք միակ իր ոյժով չի կրնար այդ տեղերը ազատել, Գ'ալիկալէն որ օր մը միջամտութիւն մը ըլլայ եւ իրենաւ կը խորհի որ այդ կերպով կրնայ ըլլալ։ Իայց ինչ ընէ մարդը երբ իրեն կը հրահանգեն՝ ենդանիկը դուրս չաւելնալէ հոս ու հոն վազվաւալ օր մը կը միջամտին։ Տր. Բէյնոլտս այդ յայտարարութիւնը իր գլխէն չի հաներ եւ ոչ ալ Վանի ժողովուրդէն կը խելաղարկէ, այդ խօսքը բուն խել Անդրանիկէն՝ կամ անոր ընկերներէն ինչաղբուած կրնայ ըլլալ։

Եւ ինչու անլուի կը ձեւացնենա՞մակին սա խօսքը թէ՛ «բայց քաղաքիս բերեանական եւ ֆրանսական հրապատակները վտանգաւոր կը պնդեն թէ ազգացուցիչներ ճիշդ հաղաւորակը ըլլայ։ Բնա՛ւ կը ծագուի հոս, Բէյնոլտի զիմուր Սմերիկալեանի Հայերու որ այս սխալ գործունէութեան վերջ մը դնեն։ Զարմանալի բան մը չէ որ Տր. Բէյնոլտս իսկ լսած ըլլայ Սմերիկալեանի մէջ «Հայրենիք» թերթի մը եւ անոր շուրջ խմբուած մարդերու հասոցած շարքը հայ ազգին։ Եւ Տր. Բէյնոլտս մեղադրուելու չէ բնաւ երբ Գ'ալիկալէն որ Սմերիկահայերը կրնան այս տեսակ աղէտներու առջեւ անհիւ։

Կարեւոր կէտ մը կայ որ պէտք չէ մոռնալ անցեալ ամիսներուն մէջ Տր. Բէյնոլտս Վեհափառ Կաթողիկոսի սուած այցելութիւնէն վերադառնալէն վերջ կը գրէ — Սրեւելեան Հայրենի կողմէն սարսափով կը նայի յեղափոխական այդ տեսակ գործունէութեան վրայ։

Ձեզի համար շատ մեծ պարծանք մը կը սեպէք Հայրենի պատգամաւորութիւնը ձեր կողմէ թելադրուած ըլլալ։ Այդ պատգամաւորութեան անժամանակ եւ ապաքիւն ըլլալը արդէն տեսանք։ Անոնք բացի Լուպէն եւ Ռոզվէլանէն չի կրցան տեսնուիլ Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ թագաւորներուն եւ Գերմանիոյ կայսեր հետ։

Այդ պատգամաւորութիւնը, որուն վրայ միայն մնաց Դրօշակեաններուն յոյժը, անյաջող ըլլալու սահմանուած էր այն պատճառաւ մանաւանդ որովհետեւ պատգամաւորութեան անդամներն եւ ոչ միայն յարմարութիւնը եւ գիտակցութիւնը ունէր իր ծանր պաշտօնին։ Շատ անկապ եւ տափակ եղան մեր այս քննադատութիւնները, գիտենք։ Եւ ասոնք բնաւ չպիտի ալ գրէինք՝ եթէ այդ պատգամաւորութեան վրայ իրենց բռնի բերած աղէտը արդարացի կ'որոշուէր թուրքի էջիւր շալակած բեմէ բնաւ չը ցատկաւորէր։

Ձեզի հայրութիւնը դեռ որքան տան պիտի հանգրվէ լսել ասոնց։

1905 մարտ 1 Ուստի

Թ. Գ. — Ամերիկայի Դաշնակցա-

կանները դեռ հիմնօսացած կը մնան Վաւառները ազգացութիւնէն։ Անոնց չի թոյլատրուիր կարգաւոր վարդօրըստ խոստովանութիւնները որոնք «Շարժում»ի միջոցաւ կը հասնին մեզի։ Անոնցմէ քիչերը կրցած են կարգաւոր լսել թելադրելու գաղթական սկըսած են... Բարբարոս գաղթականութիւն։

Արդէն վարկաբեկ Դաշնակցութիւնը, այսօր բոլորովին ցեխին մէջն է։

Եւ Վաւառները կրկին սուտին, պըլքին, զրպարտութեան եւ մասնաւորեան երգը կերպէ։

Նոյն

ՋՐՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

ՊՈՒՔԱՐԷՍ, 14 Մարտ

Վարդօր թերթի մէջ յոգուած մը երեւցաւ Ուրմիէն դըրուած, որուն մէջ ամբած, պահուած էր յոգուածագիրը, որ ճիշդ կրնէր մոտոել անունը գործիչի մը, որ օտ 22—25 տարի ազգային շրջանակի մէջ ճանչցուած է աշխու եւ անձնուէր։ Շուրջ քառասուն վար ազգային կրթական գործով հազարաւոր սաներ կրթող դատարարակող, զանազան ազգագետ գործերու նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակող եւ պաշտօնապէս ալ անբասիր վարուց տէր եւ արդիւնաւոր ուսուցիչ հոշակուած եւ վերջին տոներն ալ ձեռնարկի Հայուհեաց Բարեգործական Միացեալ Ընկերութեան» Ուրմի քաղաքի ուսուցիչ եւ շրջակայի բոլոր հայ վարժարաններու Տեսուչ Պ. Մ. Պապիկեանի անունն էր, որ փորձած էին մոտոել սեւ ոգիներ, այն ալ ո՛չ թէ անոր պաշտօնի վրայ եղած միջոցին, որ տեսած էր երկու տարի, այլ՝ հրաժարելէն 10 ամիս յետոյ։ առաջին ապացոյց ցած ստախոսութեան։

«Շարժում»ի... յոգուածագիրը ըսած էր, թէ՛ — Պ. Պապիկեան ամբողջ երկու տարի գիշերները պոռնիկ կրնէր կը բերէր վարժարանին սրահին մէջ — ըսել է թէ անպատիւ յոգուածագիրը երկու տարի է վեր կամ կոյր էր կամ կաւատ։ Եւ մենք բնականաբար կը պարտինք այդ յոգուածագիրին հարցնել, թէ ի՞նչ վարձք կը ստանային որ լուռ մնացին երկու տարի ու ճիշդ ժամանակին չի հրատարակեցին եղելութիւնը, որ եթէ ստոյգ էր, դարմանուէր։ Երկրորդ ապացոյց՝ մի խայտառակ զրպարտութեան։ Առանց երկարելու կը հարցնենք. միթէ այն ժամանակ ալ «Շարժում» թերթը պատրաստ չէ՞ր ամեն վճարուած յոգուած, ի՞նչ անտարամբան, սուտ ու զրպարտիչ բարբառները պարունակէր հրատարակելու։ Ինչո՞ւ ժամանակին կուրացաք կամ պապանձեցաք։

ԵՋՆԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸՆ ՖԻՐԱՐԸ

Սապրգ Արարիկի առաջնորդը Տ. Եզնիկ եպիսկոպոս Ապահունի- նին՝ Ղարաթ Թարապուլուսընա մէնթի եօլլանըլաճաղընտան գօր- գարագ՝ Սթանպօլտան ֆիրար իթ- միշ օլտըզը Սօֆիա պուլկար կա զէթալարը եազըյօրլար :

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹ

ԹԻԻՐՖԻԱ

Սթանպօլտան գաջըլը օլան սէրայը հիւսնալուն թէշրիթաթ- ճըսը Արիֆ պէյին վէ եալէրա- նը շահանէտէն իրզա վէ Ոհմէտ բաշարըն Բարիսէ կիթմիշ օլ տըզլարը ինպար օլընյօր : Պու զաթլարը գանտըրուպ կէրի չէ- վիթմէք իչինն արգալարընտան կէսնտէրիլմիշ օլան հէյէթի մախ- սուսէ պօշ էլլէ կէրի տէօնմիշ տիր : Սուլթան սէրայըն տախի- լի էսրարը ֆաշ իթմէք գօրգու- սը իլէ՛ պիզլաթ անլէրի կիւճէն- տիրմիշ օլմամազ իչինն՝ մասաշ- լարընըն տէվամ իւզրէ վէրիլ- մէսինի էմր իթմիշ տիր :

—Հապէշ իմբէրաթօրը յէնէ- լիք Թարաֆընտան Սուլթանա կէսնտէրիլմիշ օլան հէյէթի մախ- սուսէ 2 բէլէնկի, 2 եապան քէ- տիսի, 2 աթ, էնվալի պի էմսալ գուշար վէ 10 աստէտ ֆիլ հէտի- յէ կէթիլմիշ տիր :

—Սթանպօլտան պիր թէլէկը- րաֆըն պէյանընա կէօրէ, կէօեա Հօտէյտտան [Արապիտտան] վէ- րիլէն թէլէկրաֆա պինանն, թիւրք ասաքիրի Սանապա կիր- միշ օլմաղլէ Եէմէն էյալէթինին իխթիլալը թէսքին օլմուշ ըմըշ : Թիւրք մէնպասընտան նէշաթ իթմիշ օլան պու հալատիսի է- սասաղ ատտ իտէրիլ : Ղիրա պունտան չէնթ կիւն մուգատտէմ Արապ ասըլարըն իշլալ իթիկի պիր գաշ շէհրիլէրի գուրթար- մազ իչինն թիւրք ասաքիրի էն էվլէլ օրալարա կիտէճէք վէ սօնրա Սանաա եօլունը թուլթա- ճազ տէյիւ միւթէտտիտ թէլէ- կրաֆլար ալընմըշ ըտը : Շիմտի իսէ 3-4 կիւն զարֆընտա հէմ մէզքիւր շէհրիլէրի վէ հէմ Սա- նապը գուրթարմըշ օլմագ նէ- վինտէն Սթանպօլտան նէշի օ- լընան չու սօն թէլէկրաֆ ճաի թաաճուպ տըր : Պունունլէ պէրա- պէր Հօտէյտտան Րիզա բաշանըն բապար էրթէսի կիւնիւ Սանապա տօղրու հարէքէթէ պաշլամըշ օլ- տըզը պիւտիլիլի իտի : Նի- հայէթ պու հալատիսին ասլընը ինկիլիզ մէնպալարընտան անլա- յաճաղը :

—Սթանպօլտան տիկէր պիր թէլէկրաֆ Պարա վիլայէթի- նին էլկաթար սանճաղընը ինկի-

լիզլէրին իշլալ իթիկիլին պիւ- տիրիյօր, իշլալ հարէքէթ թիւրք վիւքէյա մէճլիսինտէ հէրէճանը միւզէքէրաթա պատի օլտու : Պունտան տօլալը Պապը Ալի բրօ- թէսթ իտէճէք իմիշ :

—Լօրտար մէճլիսինտէ ինկիլ- թէրա խարիճիէ նազըրը Լօրտ Լանստօֆը Մաքէթէնիա մէսէլէ- սինտէն պահա իտէրէք, տէտիքի՝ Մաքէթոնիանըն հալի մէճնու- նիյէթպալիշ տէկիլ իսէտէ՛ կէչէն սէնէյէ գըլապէն սիւքիւնէթի տիր : Ֆազաթ ասալիշէ տահա բէք չօք իզթիլալը վար տըր , զիրա անըն պու կիւնքի հալի էվրաբանըն սուլլընա տէվամի պիր թէլէկը տիր : Լանստօֆըն տէտիւ միւնկիլթէրա իսլահաթ իճ- րասընա եալընըլ միւպաշէրէթ իթմէյէճէք ֆազաթ շիմտի իճ- րա՛ընա չալըլըլան իսլահաթ բը- լանը էկէր պէքլէնիլէն սէմէրէի վէրմէզ իսէ՛ ինկիլթէրա տահա կէնիշ պիր իսլահաթ ճէտլէլի թէսիսինէ սէրպէսթիւք ալաճազ տըր :

ԿԻՐԻՏ

Կիրիտտէքի էճնէպի մուհաֆըզ ասքէրլէրինգալիթլէրի մէնտուպ օլտըզլարը տէվլէթլէրտէն ալ- տըզլարը թալիմաթ իւզրէ , շու սըրալարա Կիրիտին եունանիս- տան իլէ պիրլէշմէսի միւնասի- պէթսիլ օլտըլընը իխթիլալըլ- արա պիւտիլտիլէր :

ՍՃԷՄԻՍՏԱՆ

Մէշտ շէհրիտէ պիր Րուս գումրանեասը իճէմ վէ էրմէնի իշճիլէրինի ինսաֆաղճա իշլէթ- մէքտէ օլմաղլէ իշճիլէր զարէզէ- նէրէք , թաթիլի մէշլուլիլթ իթմիշլէր վէ չօրպաճըլարընա գարշը ըսեան իտուպ , Րուսարը պիր չօք խասարաթա ուզրաթ- մըշլար : Մահէլին աճէմ հիւքիւ- մէթի ասալիշի իպղա իթմէկէ մուլաֆֆազ օլմամալըշ տըր :

ՐՈՒՍԻԱ

Րուսիայա թապի Ֆինլանտիա բաթիթալթը օլան Հէլսինկիթօրտ մէճլիսի ալանտա ըէյիս պիր ֆէրման օգուտու : Իշլալ ֆէր- մանլէ Ձար Ֆինլանտիա էհալի- սինէ օն միլիոն մարգ մուհա- ըպէ վէրիլիսի թալսիս իտէրէք անը ասքէրլիք խըտմէթինտէն ազատ իտէյօր :

—Այըն 20 սինտէ վարչաա տա 1000 եահուտի սօսիալիթ- լէր վէ 20 նէֆէր գարագօլ առ- քէրի պէյինտէ միւսատէմէ վու- գու պուլուպ , 15 քիշի էօլիւ վէ 50 եարէլի տիւշմիւշ , էքսէ- րիսի գատըն : Շէհրի հէյէճան- տա տըր : հիւքիւմէթ պինալա- րընը տինամիթլէ աթմազ թէհ-

տիլի իլէ եաֆթալար տաղըլմըշ տըր :

Մ Ո Ւ Հ Ա Ր Է Պ Է

8-10 կիւնտէն պէրու միւսա- լէհա իչինն վէրիլէն հալատիսաթ վէ պա խուսուս Ֆրանսա , Մ. Ա- մերիկա վէ ինկիլթէրա տէվլէթլէ րինէ աթֆ օլընան սուլլ թէվա- սուլթը պու կիւն թէքիլպ օլը- նըյօր , Վաշինկթօնտան , Բարիս- տէն ալընան սօն հալատիսլէր նիմ ըէսմի սուրէթաէ սուլլ մու- պահասաընը էսասըզ կէսթէր- մէքտէն մաստա , ճաքօն սէֆա- ըէթլէրինին սուլլա տալիւ հիշ պիր մալիւմաթլարը օլմատըլընը վէ ճաքօն տէվլէթի քիմսէնին սուլլ իչինն թէվասուլթընը գա- պուլ իտէմէյէճէկինի պիւտիլի- յօրլար , Միքատօնըն հիւքիւմէթի սուլլ թէքիլֆի եալընըզ Րուսիա թարաֆընտան տօղրուտան տօղ- րու կէլմէտիքճէ՛ քիմսէնին թէ- վասուլթընը գապուլ իտէմէյէճէ- կինի Բարիս ճաքօն սէֆիլի պէ- յան իթմիշ տիր : Շու հալտէ սուլլ մէսէլէսի շիմտիլիք սուլա տիւշմիւշ ատտ օլընըր :

—Չին տէվլէթի 20 աստէտ պը- ոսնէնտ , 20 աստէտ գրուպէօր վէ 120 թօրթիլէօր Ամերիկայա սըբարիշ իթմիշ տիր : Պու հարպ վաքօրլարըն պէտէլի ազճէսի վաթանքէրլէրան թարաֆընտան իմշլալանան իանէ իլէ էօտէնէ- ճէք տիր :

ՍՕՆ ԹԵԼԵԿՐԱՖԻԱՐ

ԲէթէրՍՊՈՒՐԿ , 22 Մարտ Խարպին հիւքիւմէթի էհալիյէ իրքուցքա կիթմէկէ էմր վէրմիշ- տիր : էհալի կիթմէքտէ տիր : Ժէնէրալ Լինէվիշ հէր հալտէ մուգալմէմէթլէ շէհրի մուհաֆա- զա իտէճէք տիր :

ԲէթէրՍՊՈՒՐԿ , 22 Մարտ Ալմանիա իմբէրաթօրընըն թանճէրէ [Մարօք] կիթմէսի միւս- լիմանլար իւզէրինէ՛ ինկիլթէ- րանըն մէնաֆիսինէ մուլայիր օլարագ՝ պիր թէհէսիլ էլտէ իթ- մէք մագստիինէ մէպնի օլտըլը- նը Րուս կազէթալարը եաղիյօր- լար , վէ պու սէպէպլէ ինկիլթէ- րա վէ Ալմանիա պէյինտէ մու- խաստէմէ հասըլ օլաճազ զանն ի- տէյօրլար :

ՃէնՕՎԱ , 22 Մարտ Ինկիլիզ գրալիցասը պու սա- պահ պուրալա եէթիլտի «Վիք- թօրիա Ալպէրթին» նամ վարօր իլէ , Գրալիցա եարըն Մարսի լիայա եէթիլէճէք տիր :

ԼՕՆՏՈՆ , 22 Մարտ Պու այըն 23ինտէ վլատիլօս- տօրըն պուզլարը բաքլէնէճէք տիր :

ԲԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ , 22 Մարտ

Պու եազըն եալընըզ րահպ- լէրտէն միւթէշէքիլ պիր Րուհա- նի մէճլիսի թէճէճէմիւսի իլէ Բաթրիգ ինթիսապ օլընմասը պապընտա Ձարա պիր իսթիտա թապտիմ իսթիլմէսինի Րուս սինօ- թը թահթը գարարա ալտը :

ՆԻԻ-ԵՌՈՒՔ 22 Մարտ

Իլինսօ վիլայէթի նտէ պիր լա- ղըմ բաթլամասընտան 50 քիշի թէլէթ օլտու :

ԲԱՍԻՉ , 22 Մարտ

«Բըթի Բարիլիէն»ին խար- պինտէն ալտըլը մալիւմաթ իւզ- րէ , օրատա պուլլընան էճնէպիլէ- րին 15 կիւն զարֆընտա Սիպէ- րիայա չէքիլուպ կիթմէլէրինի վէ աքսի թագտիրտէ քէնտիսի մէսուլ օլմայաճաղընը ժէնէրալ Լինէվիշ իլան իթմիշ տիր : Ղի- րա Խարպին մուհալէպէ ամէ- լիաթըլա մէրքէզ ինթիսապ օ- լընմըշ տըր :

ԼՕՆՏՈՆ , 22 Մարտ

«Թալմըզ»ըն Իէթերպուրկ- տան ալտըլը մալիւմաթ պինա- էն , Կրանտիւք Սէրկէյին գաթի- լի 6 սէնաթօրլարտան միւթէշէ- քիլ պիր խուսուսի մահքէմէտէ մուհաքէմէ իսթիլմէք : Կաթիլ մահպուստա քէնտիսինին Բրէնս Օպօլէնսքի օլտըլընը էլան իտ- տա իթմէքտէ տիր :

ԲԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ , 22 Մարտ

Տախիլիյէ նէզարէթինին միւշ- թէշարը խաֆիսի Ֆօն Սթրուվէ էհէմիլիէթլի սէպէպլէրլէ թարա օլընուպ , անըն եէրինէ Սօֆիա Րուս գօնսօլտը Մ. Պահմէթիէվ թալին օլընմըշ տըր :

ԲԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ , 21 Մարտ

Միւսալէհաէֆքեարլարը թէրք օլընմըշ տըր , մուհալէպէ սէր- պէստանէ տէվամ իտէճէք տիր : Մուհալէպէնին տէվամը իչինն էհալի գանտըրան պէնտլէր եա- ղըլմասը կազէթալարա էմր օ- լընտը :

Է Օ Ռ Օ Բ Է Ն

Ֆրանսերէն միշազգային շարաքա- րերք

Նշանաւոր գրագէտիւրու խուժիլ վարչութեամբ հրատարակուող այս շա- րաթաթերթը կը պաշտպանէ բոլոր հա- րսաահարող քաղաքացիներու իրաւու- քը լուրջ եւ բազմակողմանի հմուտ- ղթեամբ բուսած յօդուածներով :

Գինն տալիւ 15 և վեցամսեայ 8 ֆր :

Խնդրողին իբր նմոշ օրինակ մը ձրի կը ղրկէ :

Հասցէն՝ Վաշինկթօն «Յօնօքհէն»ի

24 Տօֆին փողոց

ԲԱՐԻՉ 6 րդ :

Одговорникъ А. Курбетянъ
печатница—«Взаимность», Варна